3.2.1.2. Bilginin Kaynağı

Bilgiler nasıl elde edilmektedir? Bunun araştırılması, bilgi imkânı kadar bilgilerin doğruluk ve kesinliğinden nasıl emin olunacağıyla da ilgilidir.

Bilginin kaynağına yönelik tartışmaların odağını, insanın bilgiye hangi yetisi veya özelliğiyle sahip olduğu görüşü oluşturur. İnsana ait olan yeti ve özellikler düşünülecek olursa akıl, duyu ve sezgi öne çıkar. Bunun farkındalığında olan dogmatik filozoflar, bu yeti ve özelliklerden yola çıkarak düşüncelerini ifade etmeye çalışmıştır.

Bu filozofların bazıları bilgilerin temel kaynağı olarak aklı görür. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliğin akıl olması onları doğrular niteliktedir. Ancak akıl tek başına bilgi oluşturmada yetkin olmayabilir. Göz görmez, kulak duymazsa yani duyu organları çalışmazsa bilgi nasıl elde edilebilir? Nitekim bazı filozoflar da bilgilerin kaynağını duyuların oluşturduğunu savunarak akıldan önce duyuyu ileri sürmüştür. Felsefede bilginin kaynağını açıklamak için akıl ve duyunun tek başına yeterli olamayacağını onların bir arada bilgiye kaynak olabileceğini öne süren de olmuştur. Akıl ve duyunun dışında kaynak arayanlar da yok değildir. Bu düşünürler, bir anda içe doğan bilgileri akıl ve duyu ile açıklamanın mümkün olmadığından hareket edip insanın sezgiyle bilgi oluşturduğunu savunmuştur. Başka ihtimaller de olabilir? Hatta hiç söylenmemiş ve daha önce düşünülmemiş bir kaynak da ileri sürülebilir.

Rasyonalizm (Akılcılık): Kendisinden şüphe edilemeyecek olan bilgiye akılla ulaşılabilir. Bilginin kaynağı olarak akıl, bazı bilgi ve yetenekleri doğuştan getirir. Örneğin matematik bilgisi duyular sonucunda değil de akıl yeteneğiyle oluşturulmuştur.

Empirizm (Deneyimcilik): İnsan zihni doğuştan boş bir levha (tabula rasa) gibidir ve insanın zihni deneyimi sayesinde bilgiyle dolmaya başlar. Bilgi, duyular aracılığıyla oluşur. Örneğin elmanın tadının, kokusunun ve renginin bilgisi duyular yoluyla oluşan bilgilerdir.

Kritisizm (Eleştiricilik): Bilginin oluşumunda tek başına ne akılcı görüş ne de deneyimci görüş yeterli olabilir. Bilgi için hem deneyime hem de akla ihtiyaç vardır. İnsanın tüm bilgisi deneyimden başlar ama bu, bilgilerin tek kaynağının deneyim olduğu sonucunu çıkarmaz. Aklın formları olmadan deneyimin anlamlı hâle gelmesi mümkün değildir. Örneğin kaynayan suyun buharlaşması bilgisi, duyuyla başlayan ve aklın formlarında oluşan bilgidir.

Entüisyonizm (Sezgicilik): İnsanın akıl ve deneyim yetisinin ötesinde ve hiçbir kanıtlamaya ihtiyaç duymadan bilgi oluşturmasıdır. Aracı olmadan ortaya çıkarılan bu bilgilerin temeli sezgilere dayanır. Akıl ve deneyimin bilgi oluşturması reddedilmemekle birlikte sezgilerden gelen bilgi daha değerli kabul edilir. Örneğin bir tehlike karşısında korunma içgüdüsü veya kalbe doğan bilgiler sezgiseldir.

Uygulama

Aşağıda bazı bilgiler verilmiştir. Bunlardan hareketle soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

- Dünya, Güneş'in etrafında dönmektedir.
- Toplu taşımanın kullanılması trafiği azaltır.
- En iyi yönetim şekli cumhuriyettir.
- Sevmek paylaşmaktır.
- Bir yarışmada ikinciyi geçen ikinci olur.

Sorular

1. **Bu bilgiler, bilginin kaynağına yönelik hangi görüş veya görüşlere kanıt olabilir? Açıklayınız.**
   ....
   ....
   ....

2. **Bu bilgilerin doğruluğunun mümkün olmadığı nasıl savunulabilir?**
   ....
   ....
   ....